

Solti Aranykulcsos Füzetek
2013. évi 2. szám (SAF 2.)
Kiadja: Tételhegy Alapítvány
6000 Kecskemét, Vacs köz 63/d
Honlap: www.castrumtetel.hu
Felelős kiadó: Dr. Bodó Sándor elnök
Nyomdai előkészítés: Krónikás Bt.
Nyomda: Mátyus Bt., Dabas
ISSN 2064-3349

Magyar
Nemzeti
Vidéki
Hálózat

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területet fejlesztésének érdekében

A kiadvány a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (Darányi Ignác Terv) támogatásával jelent meg.

Solti Aranykulcsos Füzetek második száma a helytörténeti forrásokból közül válogatást. Mielőtt azonban megszólaltatnánk az írott kútfőket, röviden tekintsük át a város és a térség történetét. Solt múltja az írásos emlékekben a Magyar Nagyfejedelemség idejéig, a régészeti kutatások alapján pedig a bronzkorig követhető vissza. A település Árpád nagyfejedelem legkisebb fiáról, Soltról kapta a nevét, tehát Solt a nagyfejedelmi család szállásterületéhez tartozhatott. (Érdekességgként megjegyzendő, hogy Solt fia, Taksony, aki a X. század közepén Magyarország nagyfejedelme volt, a Képes Krónika utalása szerint a róla elnevezett Pest megyei Taksony község mellett temetkezett, sőt oda temették el később Taksony dédunokáját, Vazul fia Leventét.) A település abban a szerencsés helyzetben van, hogy viszonylag sok középkori forrással rendelkezik. A község a Szent István király által szervezett Fejér vármegye mezővárosa, majd 1325-től kezdve a Dunán inneni széke volt. A XI–XIII. század során a királyi birtokokhoz és a kalocsai érsekséghez tartozott: maga az érsek is rendelkezett birtokokkal a területen, és itt volt a kalocsai főesperesség székhelye is. A XIV–XV. században már számos solti ispán nevével találkozhatunk. A korabeli élénk vármegyei közéletbe nem sok alkalommal pillanthat be az Olvasó, hiszen az oklevelek egy része kiadatlan, illetve nehezen hozzáférhető: ezért döntöttünk úgy, hogy válogatásunkban nagyobb szerepet biztosítunk e jogi forráscsoportnak. Miután Kalocsa török uralom alá került, Solt a váci egyházmegyéhez fizette az adót. A város a hódoltság idején a budai vilájet szegedi szandzsákháoz tartozott, és ebben a korszakban jórészt kálvinista lett. A török kor vége után különböző nemesi családok birtokait képezte, akik közül a Vécsey család emelkedett ki, ugyanis Solton a katolikus élet akkor éledt újjá, amikor gróf Vécsey Ágoston 1826 után a mai Kissolt elején fölépítette Vécseyfalvát, majd a soltiak 1870-ben kápolnát emeltek a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére. Természetesen nem ér véget itt Solt története, de mi az 1860-ból származó statisztikai adatokkal zárjuk válogatásunkat. Reméljük, ez a füzet is felkelti az Olvasó figyelmét közeli környezetének múltja iránt, ha pedig valaki többet szeretne tudni a városról, az a füzet végére illesztett tájékoztató irodalom jegyzékében megtalálhatja az idézetek forrásait az áttekintő munkák bibliográfiai adataival együtt. Az egyes szakkifejezések könnyebb érthetőségét az összeállítás végén szószeret teszi lehetővé.

A Szerkesztők

Solt–Budapest, 2013. október 25.

„K.r.n.řār.h (= Karinthia és Pannonia) városai közül itt van S.y.ķ.lāwř (= Siklós), B.đ.wār.h (= Budavára), B.l.ġ.rāt.h (= Székesfehérvár), 's.t.r.k.w.n.h (= Esztergom), Š.b.r.w.n.h (= Sopron), G.r.mās.y.h (= Krems), T.y.t.l.w.s (= Titel), N.y.ř.r.m (= Nyitra), 'f.r.n.k b.y.l.h (= Francia villa, Nagytolnai) és 'r.y.n.y.h (= Győr?). ... elmondhatjuk, hogy az említett B.đ.wār.h (= Budavára) városától T.y.t.l.w.s (= Titel) városáig a folyó mentén, keleti irányban hetvenöt mérföld a távolság, T.y.t.l.w.s (= Titel) városától pedig B.ķ.ř.y.n (= Bács) városáig ugyancsak hetvenöt mérföld. T.y.t.l.w.s (= Titel) városa a folyó (ti. D.n.w = Duna – a szerk.) északi partján van. Sok lakója és jószágja van, lakói nagyon tehetősek, bőségben és gazdagságban élnek. Ennek az egész vidéknek a lakossága – ez alatt 'n.k.r.y.h (= Magyarország) országának lakóit értem – földművelő, állattartással és mezőgazdasággal foglalkozik, megművelt földekkel, falvakkal rendelkezik. 's.k.l.w.n.y.h (= Szklavónia) földjével határos. 's.k.l.w.n.y.h (= Szklavónia) legnagyobb részét most ebben az időben a velenceiek kerítették hatalmukba és ők uralkodnak fölötte. Nagyobb része ezelőtt 'n.k.r.y.h (= Magyarország) királyának hódolt, de elhódították tőle. Folytatva viszont elmondhatjuk, hogy T.y.t.l.w.s (= Titel) városától déli irányban 'f.r.n.k b.y.l.h (= Francia villa) városáig(itt a kézirat szövege hiányos) mérföld távolság van.”

(Fordította: Elter István)

Elter István: Magyarország Idrisí földrajzi művében (1154). In: Acta Universitatis de Attila József nominatae. Acta Historica Tomus LXXXII. Szeged, 1985. 53–63.

László mester János nádornak

1333. február 22.

László mester, János nádornak, Fejér megye ispánjának alispánja és a Solt-i szolgabírák közül: azon perben, amelyet Othmar fia László folytatott előttük Beche-i Imre mester, Miklós falunagy és egész Zolk falu ellen Kunnak mondott Lőrinc és János ügyében február 22-én, oly módon egyeztek meg, hogy Imre mestert felmentik, míg Lőrinc és János iránt gonosztetteik miatt az ítéletet érvényesítik. (*Kristó Gyula regestája alapján*)

Eredetije: DL 76469

A regesta kiadását l. Kristó Gyula szerk.: Anjou-kori Oklevéltár XVII. 1333. Budapest–Szeged, 2002. 45. (80. szám)

A budai káptalan előtt

1344. május 29.

A budai káptalan előtt megjelent egyrésről Tetul-i János fia: Trotulnak mondott Miklós mester pozsonyi comes (magnificus), másrésről Telman fiai: Péter és János budavári polgárok, s előbbi megvallotta, hogy 300 márkáért (miként a káptalan privilegiális oklevelében ez szerepel) megvásárolta Telman fiaitól a Byol, más néven Scenthkyral birtokot a körüllevőségeivel együtt, valamint 23 ménesbeli kancát, s vállalta, hogy a maradék 115 budai márkát kifizeti nekik legkésőbb november 8-áig. (*Piti Ferenc regestája alapján*)

Eredetije: DL 3694

A regesta kiadását l. Piti Ferenc szerk.: Anjou-kori Oklevéltár XXVIII. 1344. Budapest–Szeged, 2010. 240. (412. szám)

Márton Fejér vármegyei alispán kiadványa 1348. január 14. Solt

Márton Fejér [vármegyei] alispánja István boszniai bán úrnak, Vadasi Gergely és Baldun fia Mihály ugyanazon vármegye szolgabírái (judices nobilium) Solth-on ítélezvén tudatják, hogy Almási Miklós fiai Miklós és János egyfelől, és Imre fia Vesszős (Wezzesus) mester másfelől személyesen megjelenvén előttük megegyeztek az almási nemesek jobbágynak foglyul ejtése és bántalmazása ügyében. Kelt Solth-on, Vízkereszt oktavája utáni hétfőn az Úr 1348. esztendejében.

Eredetije: DL 76875

Kiadását l. Nagy Imre – Nagy Iván – Véghely Dezső szerk.: A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Második kötet. Pest, 1872. 291–292. (210. szám)

Gelethus fia János mester, Baymoch-i és Keseleukw-i várnagy, Fejér és Tolna megyei ispán kiadványa 1363. november 21.

Gilétfi János mester Fejér és Tolna megyei ispán tanúsítja, hogy a megye előjárói a Fejér megyei Dunántúli részein lakó nemesek számára Solth-on tartott közgyűlésen Zantho-i Lachk fia Miklós kérésére esküvel erősítették meg, hogy Treutul János Zenthkyral-i jobbágiai használják a Zantho falu határain belül fekvő Hartyanteleke és Mosoreu földeket.

Fennmaradt Garai Miklós nádor 1421. szeptember 19-i átiratában.

Eredetije: DL 5265

Regesta forrása: OL regesta (*Trostovszky Gabriella regestája*)

<http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&q=REGE%3D%28solt-h%29&s=DAT&m=2&a=rec>

Zeichen-i Frank országbíró a kalocsai káptalanhoz 1404. december 26. Buda

Elmondták neki Tethethlen-i János özvegye: Borbála meg fiai: János és Mihály nevében, hogy ők a Fejér megyei Weche birtokba, amely őket vétel címén illeti, be akarnak kerülni; ezért megparancsolja nekik, hogy küldjék ki tanúbizonyságukat, akinek jelenlétében a királyi emberek egyike a szomszédok és a határosok jelenlétében vezesse be őket a birtokba és iktassa részükre vétel címén, az esetleges ellentmondókat, idézzék ad terminum competentem a királyi jelenlét elé; a káptalan ugyanoda tegyen jelentést. Kijelölt királyi emberek: Ladislaus f. Benedicti de Tetul, Sebastianus de Veyteh, Benedictus de eadem, Gregorius f. Carachini de Karachon. (*C. Tóth Norbert regestája*)

Eredetije: DF 212430

A regesta kiadását I. C. Tóth Norbert: A leleszi konvent Statutoriae sorozatának 1387–1410 közötti oklevelei. (Pótlás a Zsigmondkori Oklevéltár I–II. kötetéhez). Nyíregyháza, 2006. 74. (130. szám)

Privilegium megerősítése

1405. február 8.

A kalocsai káptalan emlékezetül adja, hogy megkapván Szécsényi Frank országbíró 1404. dec 26-i levelét (130) Tethel-i Benedek fia: László királyi emberrel István mestert, egy házuk notarius-át és kanonokát küldték ki, akik visszatérve elmondták, hogy ők gyer-tyaszentelő Boldogasszony ünnepe előtti vasárnap (febr. 1.) kimenve Veche birtokra a szomszédok és a határosok jelenlétében bevezették abba (Tetétleni) Borbálát és fiait, majd iktatták részükre vétel cí- mén minden haszonvételével – úm. szántóföldek, mezők, rétek, halastavak, dunai clausura-k, erdők és ligetek – és tartozékával. A privilegiumukat autentikus függőpecsétjükkel erősítették meg. Méltóságsor: Kelemen prépost, István lector, László cantor, Miklós custos, Lőrinc (székesegyházi) főesperes. (C. Tóth Norbert regestája)

Eredetije: DF 212430

A regesta kiadását I. C. Tóth Norbert: A leleszi konvent Statutoriae sorozatának 1387–1410 közötti oklevelei. (Pótlás a Zsigmondkori Oklevéltár I–II. kötetéhez). Nyíregyháza, 2006. 74–75. (131. szám)

1422. március 7. Zsigmond király

Zsigmond király emlékezetül adja, hogy megjelent előtte egyfelől Thetetlen-i János fia: Mihály, másfelől pedig testvére: Thetetlen-i Kelemen előadván, hogy maguk közös elhatározásából universas tam possessionarias, quam etiam alias quaslibet ipsorum causas, amelyek közöttük fennállanak, mint általuk közösen választott bírákra, Tamás Feldwar-i apát, István kalocsai vikárius és éneklőkanonok, Zenthagatha-i István fia: Demeter, Hada-i Balázs, Kormo-i Mihály, Bolgar-i Bereck meg további általuk egyenlő számban választandó és fogott bírák döntésére bízták oly megkötéssel, hogy e bírák Reminiscere vasárnap utáni pénteken (március 13.) Solth birtokra tartozzanak ösz-szegyülni a kalocsai káptalan két kiküldöttjének jelenlétében, akiknek a kiküldését a király elrendeli. Ha valamelyik fél a döntést nem fogadná el, akkor talis pars contra partem alteram premissa acceptantem penam violationis fidei incurret a cin facto potentie convicti deberet eo facto. A kalocsai káptalannak a döntésről szóló oklevelét György-nap nyolcadára a felek a királyhoz eljuttatni és az abban foglaltakat elfogadni tartoznak. Ennek megtartására a felek kötelezték magukat. (Borsa Iván és C. Tóth Norbert regestája.)

Az eredeti oklevél levéltári jelzete: DF 221425

A regesta kiadását I. Borsa Iván – C. Tóth Norbert: Zsigmondkori Oklevéltár IX. (1422). Budapest, 2004. 104–105. (269. szám)

A székesfehérvári káptalan Zsigmond királynak

1431. augusztus 13.

12. d. V. p. Petri Ad Vincula. Székesfehérvári káptalan Zsigmond királynak. A király parancsára Files-i István kanonok július 27-én Orozy birtokán Jánod kalocsai érseket megidézte, majd augusztus 2-án Halazi birtokon Tamás keresztes jelenlétében Solth-i Pál alispán és Chorna-i Pál fia Imre szolgabíró (Solth szék) által összehívott szomszédok megesküdtek arra, hogy János érsek Orozy birtokához csatolta a keresztesek Halazy birtokához tartozó Chonta erdőt, Isthwanaga rétet, továbbá újra birtokába iktatta a kereszteseket az elcsatolt birtokokba.

Fennmaradási forma: eredeti, hártya, hátlapján ovális pecsét nyoma.

Regesta forrása: OL regesta (Érszegi Géza regestája)

Eredetiye: DL 106358

<http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&q=REGE%3D%28solt-h%29&s=DAT&m=2&a=rec>

A budai káptalan Hunyadi János kormányzónak

1446. március 23.

A budai káptalan jelenti, Hwnyad-i János kormányzónak, hogy miután megkapta a Thethelen-i Lászlóhoz és Bors-i Gáspárhoz meg Fehérmegye Solth-i járásának a szolgabíráihoz intézett, részben neki szóló, a Kapolna-i Jakab és Mayoshaza-i Poka „dictus” Jakab részére megítélt communis inquisitio tárgyában kiadott oklevelét, Zentyhwan-i János királyi emberrel kiküldte Balás papot, egyházuk Szent Katalin oltárának az igazgatóját, akik márc. 16-án kiszálltak exponensnek Deed nevű prediumához illetőleg az abban levő vitás szántóföldekhez és kaszálókhoz és miután az exponensek meghívták oda az összes szomszédokat és a megye nemeseit, jelen lévén ott Thethelen-i László és Bors-i Gáspár, továbbá Thas-i Ferenc szolgabíró, azonkívül Kapolna-i Jakab és Mayoshaza-i Poka „dictus” Jakab és a nyulakszigeti apácák procuratora az apácák ü.v. levelével, eskü alatt és egyenként kérdezték meg a szomszédokat és a megyei nemeseket arra nézve, vajjon az apácának Wassanban lakó emberei az apácák meghagyására elfoglalták-e az exponenseknek említett szántóit és réteit. A kihallgatottak egyhangúlag úgy vallottak, hogy a nevezett szántók, rétek és kaszálók mindig az exponensek Deed nevű prediumához tartoztak és tartoznak ma is. Azonkívül az apácák egyik Wassan-i jobbágya: Imre fia: Gergely eskü nélkül vallotta, hogy a nevezett szántókat, réteket és kaszálókat az apácák jobbágjai úgy kérték el az exponensektől és vették azokat igénybe. – Mivel így Thethelen-i László, Bors-i Gáspár, a nevezett szolgabíró, a királyi és a káptalani ember a vallo-másokból meggyőződtek arról, hogy a vitás szántók, rétek és kaszálók mindig az exponensek Deed nevű prediumához tartoztak, azért visszaadták azokat nekik, az apácák és mások ellentmondását nem véve figyelembe. Erről a kormányzóhoz Szent Mihály nyolcadára – okt.6. – megy a jelentés. – A kihallgatottak névsora: Ladislaus de Ordashaza, Valentinus, Michael filius Ladsislai, Nicolaus filius Symonis, Thomas et Gregorius filii eiusdem Symonis, Jacobus filius Benedicti de Mayoshaza, Sigismundus de Wan, And-

reas, Benedictus filii Damiani, Mathias filius Ambrosii, Jacobus filius Andree de Rada, Peter filius Mathei, Matheus Sandor, Sandor „dictus”, Andreas filius Michaelis, Nicolaus Beke, Johannes filius Egidii, Stephanus Borsos, Demetrius literatus de Bud commetanei. Item Michael filius Johannis de Zenthkyrally, Gregorius de Bankhaza, Stephanus filius Abrache, Johannes filius Pauli de Hüge, Thomas, Nicolaus Darabus de Ysdra, Nicolaus, Paulus filii Georgii, Ladislaus Geche, Thomas, Michael filii Augustini, Petrus filius eiusdem, Bartholomeus filius Clementis de Jakabhaza, Michael de eadem Jakabhaza, alter Michael de Zenthkyrally nobiles comprovinciales. Item Michael et Johannes filii eiusdem, hospites de Zenthkyrally, Gregorius plebanus de Bereg vicearchidiaconus de Zygethfew, alias plebanus de dicta Wassan.

Fennmaradási forma: eredeti.

Oklevél leírása: hátán pecsét töredékesen, az összehajtásnál részekre szakadozik.

Eredetije: DL 13915

<http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&q=REGE%3D%28solt-h%29&s=DAT&m=2&a=rec>

Hunyadi János kormányzó adománya

1449. június 22.

Buda. Hwnyad-i János kormányzó (nomine et in persona serenissimi principis domini Ladislai electi nati condam domini Alberti regis Hungarie etc. eiusdem regni gubernator) Sary-i Péter mester által Magyarország szent koronájának és neki tett szolgálatokért és érdemeiért, amelyeket a törökök elleni harcokban javait nem kímélve szerzett, fogásnak és sebesüléseknek is kitéve magát, neki és testvéreinek (carnalibus): Sary-i néhai Tholuay (dictus) László fiainak: Barnabásnak, Fábiánnak, Gellértnek, valamint osztályos testvéreinek: Mag (dictus) Balázs fiainak: Andrásnak, Zsigmondnak és Tamásnak, továbbá Dabas-i Demeternek, Zewke Mihálynak, Bolgar Péternek, Bwd-i Demeter deáknak, Gyon-i Gergelynek és örököseiknek pallosjogot adományoz kormányzói hatalma folytán, amelyet a főpapok és a bárók választásából gyakorol (auctoritate gubernationis nostre, qua ex electione universorum dominorum prelatorum et baronum fungimur), felhatalmazva Sary Pétert és testvéreit, hogy birtokaikon, úm. a Pest (Pestiensi) megyei Sary-ban, a Pilis (Pilisensi) megyei Felkezew-ben, a Fejér megyei Solt széki (Albensi sedis Solth) Certhewhaza-ban, a Pest megyei Mentheleke prédiumban, a Dabas-iak Dabason, Demeter deák a Pest megyei Bud-on és a Fejér megyei Zenth Iwan-ban, a Gyon-iak a Pest megyei Gyon-on akasztófát és kereket állíthassanak fel, s tolvajokat, rablókat és más gonosztevőket közbűntettekben (fures, latrones, vispiliones ceterosque malos et nocivos homines in publicis causis criminalibus reprehendendis) az ország szokása szerint megyei és rendes bírák felkérése nélkül (absque quorumvis iudicum parochialium et ordinariorum requisitione) kivégeztethessék.

Oklevél leírása: hátrán, a szöveg alatt rányomott vörös viaszpecsét nyoma. (Sub F. fasc. I. n. 5.)

Regesta forrása: Publikált regesta. Mályusz Elemér – Borsa Iván: A Szent-Ivány család levéltára 1230–1525. Budapest, 1988. 101.

Eredetije: DL 62317

Pálóczi László országbíró

1456. március 10.

Palocz-i László comes országbíró bizonyítja, hogy Gerebel-i György mester váci kano-nok előtte ily bevallást tett: Ámbár ő Serke-i Loránd fiát: Györgyöt a fehérmegyei Solth-on lakó emberei és familiarisai által vele szemben elkövetett jogtalanságok miatt perbe vonta, de mert probi homines közbenjárására Loránd fia: György mindezekért a károkért 16 arany forintot fizetett neki, azért az összes jogtalanságok felett nyugtatja mind Györ-gyöt, mind pedig az embereit.

Fennmaradási forma: eredeti.

Oklevél leírása: hátlapján pecsét nyomaival.

Eredetije: DL 15036

<http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&q=REGE%3D%28solt-h%29&s=DAT&m=2&a=rec>

István kalocsai érsek értesítése

1470. január 9. Buda

István bíbornok, kalocsai érsek, kancellár Vozwan-i János és Dorozlo-i Benedek kalocsai várnagyokat és solti széki ispánokat értesíti, hogy ns. Mayoshaza-i Balázs budai várna-gyot és fiait Mihályt és Mátyást, mivel atyjuk mellett dolgoznak, a török elleni seregbe való belépés alól felmentette. (*Bártfai Szabó László regestája*)

A regesta kiadását l. Bártfai Szabó László: Pest megye történetének okleveles emlé-kei 1002–1599-ig. Budapest, 1938. 258. (993. szám)

Bátori István országbíró a váradi káptalannak

1493. március 28. Bátor

Előadták neki vitézlő (egregius). Parlag-i néhai Pál fiai: Albert, György és Leusták, vala-mint néhai László fiai: Menyhért és György nevében, hogy noha említett atyáik, mikor még éltek, a teljes Tithel, Maahaza, valamint Isakeghaza nevű Fejér megyei, Solt széki birtokok békés birtokában voltak, és ezeket ennélfogva ők maguk is birtokolták, mégis a néhai Mátyás király, mikor még élt, 1478-ban Orbán-nap (máj. 25.) körül az ő kezükből a teljes birtokokat azok minden tartozékával együtt elfoglaltatta és amíg élt, használta is, majd mikor meghalt, Korvin János lipthói stb. herceg szintén *occupative* birtokolta, most pedig ismeretlen okokból Raska-i Balázs birtokolja *occupative*... (Itt következik még több panasz, amelyeknek már nincs köze Tételhez.) Datum in opido nostro Bathor predicto, f. V. a. dom. Domine ne Longe, 1493.

Forrás: DL 56250.

A regestát készítette: Neumann Tibor

A római Szentlélek Ispotály kódexéből

1493. május 14.

Sebastianus plebanus de Kechel diocesis Collocensis unacum matre sua Agata et Lucia uxor Pauli Choaz de eadem diocesi die 14. Maii 1493.

Stephanus plebanus de Thetyl unacum Agatha matre sua diocesis Vaciensis die 14. Maii 1493.

Sebestyén, a kalocsai egyházmegyei keceli plébános anyjával, Ágotával és Choaz Pál felesége, Luca ugyanazon egyházmegyéből, 1493. május 14-én.

István, a Thetyl-i plébános anyjával, Ágotával a váci egyházmegyéből 1493. május 14-én.

Forrás: Liber Confraternitatis Sancti Spiritus de Urbe. Fol. 220 b. (XI.)

Kiadása: Liber Confraternitatis Sancti Spiritus de Urbe. A Római Szentlélek-Társulat anyakönyve. 1446–1523. Vatikáni Magyar Okirattár – Első sorozat. Ötödik kötet. Szerk.: Várszegi Asztrik és Zombori István. Budapest, 2000. 33.

Fordította: Szovák Kornél

Bolyar-i Péter alispán és fia Homokmeg-i Balassa László jelentése

Perényi Imre nádornak.

1509. október 29. Solt.

Bolyar-i Péter alispán és fia Homokmeg-i Balassa László solti széki szolgabíró jelentik Perényi Imre nádornak, hogy meghagyására vizsgálatot tartván, igaznak találták Harazth-i Ferenc panaszát, hogy két ágasegyházi jobbágycsallásárát Kwbyn-i László budai várnagy tisztjei, Boldogfalwa-i Zaz Mihály és Chap-i István néhány Orgoványra, Boychazállásárára, Kenchekzállásárára és Kechkemétre való és a halasi székhez tartozó fegyveres jobbágycsallásárát megverette és fogságba hurcolta. (*Bártfai Szabó László regestája*)

Az oklevél kiadását l. Gyárfás István: A jász-kúnok története. Harmadik kötet. 1301-től 1542-ig. Szolnok, 1883. 727–728. (242. szám)

A regesta kiadását l. Bártfai Szabó László: Pest megye történetének okleveles emlékei 1002–1599-ig. Budapest, 1938. 324–325. (1252. szám)

Zay Ferenc levele Nádasdy (Tamás) nádorhoz

1555. június 30.

A konstantinápolyi követség az idő elmulasztott alkalmatossága miatt nem ért véget úgy, ahogy remélhető volt, annál is inkább, mivel a törökök fejedelme békét kötve a perzsákkal gorombább volt a követekkel, mint annak előtte.

Jelen dolgaink állapotáról igen kevés okom van írni, minthogy mindent, amit írnom kell vagy lehet, ez időben és e helyt Főméltóságodnak (*vestra Illustris Dominatio*) magától D. Augerius hivatalbeli társunktól világosabban és jobban megértheti, mint ahogy nekem írnom adatott, úgy már tőle, amint nekünk, ráadásul magától a csá-

szártól őfelségének megíratott. Mégis állandó megfigyelés alatt állok, és emiatt nem nyerhetek elbocsátást. Sőt azt uraságodnak röviden megírom, nekünk ez idáig, ahogy reménylettük, és amiért ide küldettünk, semmit sem tudtunk keresztülvinni a fejedelemsélnél, elmulasztva tudniillik az ügy előre vitelének alkalmát. Mert oly sokáig késlekedett a jelentés, amely őfelségétől Zamarián keresztül jött, hogy amint mondani szokás, ünnep volt, mire megérkezett. Ezenközben pedig ennél rosszabbul nem is alakulhatott volna, mert mivel a császár győztesen, az ellenséggel békét szerezve tért meg Perzsiából, és minthogy más elfoglaltsága nem akadt, velünk a maga kénye-kedvére kívánt megegyezni. Ennélfogva egyre parancsolóbban viseltetett irántunk, többnyire ily módon: így akarom, így parancsolom, semmi méltányosságra nem lévén tekintettel. És ezt odáig fokozta ellenséges lelkületével, hogy még inkább, amennyire csak lehetett, rettenjünk meg, hogy ebben a hirtelen fenyegetettségben forduljunk el a hazától, és ezt a császár ily akaratából ne jelentsük meg őfelségének. Ám mivel csak azért is megtettük, mi, akik őfelsége megbízásából korábban érkezünk, már csaknem megkaptuk az engedélyt arra, hogy korábban is térjünk vissza őfelségéhez, amidőn – amint arról Izabella királyné követétől értesültünk – a pasától meggyőzetve minket visszatartottak. D. Augerius társunkat pedig azzal a feltétellel bocsátotta el Amasiából 6 hónap időt számítva, hogy biztos feleletet adjon Erdély ügye felől; velünk pedig ezalatt túszként számolt. Ha minden így megy, s nem másképp, úgy látszik, ezt a nyarat az ősszel együtt itt mulatjuk. A további gondokról felesleges [szólni].

Habár jelen állapotunkból az a gyanúnk támadt, hogy még nehezebb lesz, mindenki nagyobb ártalmára, mert ez könnyen előfordulhat, és annál inkább veszélyes, mivel tudatában vagyunk: a haza javáért, a keresztény közösségért, a hitért és a vallásért, nemkülönben lelki üdvünkért az életünkkel tartozunk. Nekem mindenekelőtt az kellemetlen, hogy naponta sokan tűnnek fel a végekről, kiváltképp ismerőseim, akik rosszakaróim. Azt koholják az igazságon túlmenően, hogy oly sok török meggyilkolásában részt vettem, oly nagy károkat okoztam a törököknek, hogy a császár várait (*castella Imperatoris*), tudniillik Kalocsát (*Calocam*) és Soltot (*Solth*) tűzzel-vassal pusztítottam, a Tisza és a Duna közének lakosait meghódolásra bujtottam fel, sőt kényszerítettem. Egyértelmű, hogy ezek és bármely effélék nekem itt igazán nem használnak, és ami leginkább terhemre van, persze abból a nehézségből ered, amely egri tartózkodásom idején ért a ráckeveiktől. E napokban a császár amariai udvarában igen dühös vád ért engem, amely nemcsak a pasa, hanem a császár tudomására is jutott, akitől bizony itt, ennél a népnél nem lehet nem tartani, kiváltképpen úgy, hogy ez a nemzet akármilyen adandó alkalommal fékezhetetlenül sóvárogva támad meg minket.

Kívánok Főméltóságú uraságodnak sok szerencsét, éljen sokáig övéivel együtt!

Kelt Konstantinápolyban, 1555. június 30-án.

Csömöri Zay Ferenc.

Kiadását lásd Pray, Georgius: *Epistolae Procerum Regni Hungariae. III. 1554–1711.* Posonii, 1806. 66–69. (15. szám)

Fordította: Szabados György

***A Pest, Solt, valamint Heves és Külső-Szolnok megyei portaszámoknak
a kamarai rovó által készített felsorolása 1570-ből, az 1571. évi
hátralékjegyzékkel (részlet)***

Solt megye (Comitatus Soltensis)

Demseth 23 házhely (portae)

Zenth Tamas 7 házhely (portae)

Adach 8 házhely (portae)

Isak 20 házhely (portae)

Solth 56 házhely (portae)

Zenth Marton 5 házhely (portae)

Zalk 7 házhely (portae)

Barach 16 házhely (portae)

Tasch 8 házhely (portae)

Hwgye 6 házhely (portae)

Patay 80 házhely (portae)

Zent Iwan 2 házhely (portae)

Wechye 23 házhely (portae)

Byal 8 házhely (portae)

Apostag 8 házhely (portae)

A megye házhelyei mindösszesen (Summa comitatus istius facit portas) 281

Az 1571. év elmaradásai mindkét határidőre (Restantia anni 71 utriusque termini)

Isagh 20 házhely (portae)

Chabon 4 házhely (portae)

Zenthmarton 5 házhely (portae)

Hwgye 6 házhely (portae)

Zenth Iwan 2 házhely (portae)

Byal 8 házhely (portae)

Apastak 8 házhely (portae)

Solth 3 házhely (portae)

Weche 1 házhely (portae)

A forrás kiadását l. Szakály Ferenc: Pest-Pilis-Solt megye XVI–XVII. századi dica-
és dézsmajegyzékei. Budapest, 1995. 35–36. (5. szám)

SOLT mezőváros MÁRIAHÁZA pusztával [Dunavecsei járás]

Statisztikai adatok a községi élet egyes mozzanatairól s nevezetesebb eseményeiről
a történt hatósági intézkedések figyelembe vételével (szemelvények)

Solt, 1860. augusztus 5.

I. Solt mezőváros Pest-Solt megyében, határa tesz 20 ezer hold földet, egy pecsénymója mutatja, hogy már 1619. évben is város volt. Népessége, a katonaságot leszámítva 4597...

II. Közegészségi állapot mindamellett is, hogy a város körül, úgy benne több mocsáros helyek vannak, jónak mondható. ...

VII. Elemi iskolája van a reformátusoknak két épületben két-két osztállyal, melyek közül

kettő a fiú-, kettő a leánygyermekek tanítására használtatik... Van tanulófiú 210, leánygyermek 200, kik az iskolát rendszeresen gyakorolják. ... Tanítók jelen időben: Nagyobb fiúk: Tóth Károly. Kisebb fiúk: Tormási János. Nagyobb leányok: Tomori Szabó Sándor. Kisebb leányok: Csapó József.

VIII. Közös, úgy magánkutakkal elegendőképp el van látva.

IX. Kőjárda nincs.

X. Kóroda, úgy szegényápolda nincs. ...

XXIV. Húsmérésre hatósági engedélye két egyénnek van, kik közül egyik, minthogy a húsfogyasztás kevés, ebbéli jogát nem is gyakorolja.

XXV. Ügyvéd, mérnök, orvos Solton nincs, községi sebész van egy. Kereskedő van 10. Iparos van 59. Gyár, gőzmalom, céhtanya nincs. Az egyesült szabó, kovács, asztalos, bodnár, lakatoscéh gyűléseit a céhmester házában szokta tartani.

XXVII. Községi vágóhíd van egy a városon kívül alkalmas helyen, mely is a szükségleteknek elegendő.

XXVIII. Községi kezelés alatti utcai világítás nincs. ...

XXX. A marhatenyésztés elegendő mennyiségben üzetik ugyan, de nem kielégítő sikerrel, minek oka főképpen a birtokok rendezése és az arány (proportio) hiányában rejlik – mindenki ugyanis annyi és oly nemű jószágot tart, mennyit akar, vagy szerezni bír – így a legelő túlságosan terhelve lévén, rajta minden jószág elcsenevész. Egyesek birtokában van 2249 db szarvasmarha, juh 10264 db. A lótenyésztés szinte elegendőképp üzetik, de 3 év óta a kincstári mének használata mellett a szaporodás nagy részben csökkent, melyre nézve a bánásmód körüli eljárás lenne javítandó, miáltal a tenyésztő sikere mozdíthatnák elő.

XXXI. A szőlőművelés meglehetősen iparral folytatattatik, de részint a terméketlenség, részint a borkereskedés hiánya miatt csekély jövedelemmel. Erdő nincs.

XXXIX. A városhoz nem messze fekvő Tétel hegyén több épületek, különösen egy kápolna forma rom hely látható. Ezen hegyet e század elején áskálták némely pénzre vágó emberek, kik most is élő egyének előadása szerint egy föld alatti járást találtak, melynek alja erős kövekkel volt kirakva, de azokat e munkával foglalkozók kiszedvén, a járás beomlott, most csak a helye látszik, hogy micsoda épületek lehettek ott, a jelen korszakban erről senkinek sincs tudomása.

Van a városon felül, az országút árkában egy téglából összeforrt kő, mely az úgynevezett rác temetőt jelöli. Ugyanis a hagyomány szerint 1707 körül történt rác pusztítás alkalmával a kicsapongó rácok a szőlőhegy alatt elnyúló Sákör nevezetű nádasba szorítatván pusztítottak el, mit a jelelt helyen lévő emberi csontok bizonyítanak. E helyen az utazó rácok közül némelyek még mai időben is levett főveggel mennek keresztül.

Solt város bírása, ifj. Soós József mk.

Pest-Solt megye 1860. évi település-statisztikai leírása. Közreadja: Horváth M. Ferenc és Szabó Attila. Budapest, 2000.

Összeállította: Szabados György és Zsidai Zsuzsanna

Számunk munkatársai:

Petkes Zsolt régész, MTA BTK Magyar Őstörténeti Témacsoport; Szabados György történész, MTA-HIM-SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport; Zsidai Zsuzsanna történész, MTA BTK Magyar Őstörténeti Témacsoport

Fogalommagyarázat:

Ispán (comes): a király által a vármegye élére kinevezett tisztségviselő, aki a központi hatalmat képviseli helyi szinten.

Káptalan: az egyházmegyei központok papjaiból (kanonokok) álló, az egyházi igazgatásban résztvevő testület, amely a világi közigazgatás adminisztratív feladataiban is részt vett.

Konvent: szerzetesi közösség, amely a világi közigazgatás adminisztratív feladataiban is részt vett.

Nádor: a király után következő legfőbb világi méltóság, kiterjedt bíraskodási jogkörrel.

Oklevél: meghatározott formai jegyek között kiállított középkori irat, amely jogi természetű cselekményt tartalmaz, illetve annak tanúságául szolgál.

Országbíró: a nádor után következő világi főméltóság, kiterjedt bíraskodási jogkörrel.

Prédium: földbirtok.

Privilegium: jelenthet kiváltságot és kiváltságlevelet.

Regesta: az oklevél tartalmi kivonata.

Szék: a vármegyei szervezetnél archaikusabb (székely), avagy a vármegyén belül működő (kun) igazgatási egység.

Szolgabíró: a vármegyei közigazgatásban és bíraskodásban résztvevő nemesi tisztségviselő.

Vármegye: a Magyar Királyság közigazgatási egysége.

Tájékoztató irodalom:

Bártfai Szabó László: Pest megye történetének okleveles emlékei 1002–1599-ig. Budapest, 1938.

Dr. Borovszky Samu: Pest-Pilis-Solt vármegye. Budapest, 1910.

C. Tóth Norbert: A leleszi konvent Statutoriae sorozatának 1387–1410 közötti oklevelei. (Pótlás a Zsigmondkori Oklevéltár I–II. kötetéhez). Nyíregyháza, 2006.

Elter István: Magyarország Idrisi földrajzi művében (1154). In: Acta Universitatis de Attila József nominatae. Acta Historica Tomus LXXXII. Szeged, 1985. 53–63.

Horváth Lajos: Pest–Pilis–Solt vármegye kialakulása és működése 1659-ig. Budapest, 1995.

Liber Confraternitatis Sancti Spiritus de Urbe. A Római Szentlélek-Társulat anyakönyve. 1446-1523. Vatikáni Magyar Okirattár- Első sorozat. Ötödik kötet. Szerk.: Várszegi Asztarik és Zombori István. Budapest, 2000.

Károly János: Fejér vármegye története I–V. Székesfehérvár, 1896–1909.

Kristó Gyula szerk.: Anjou-kori Oklevéltár XVII. 1333. Budapest–Szeged, 2002.

Dr. Nagy Béla: Solt nagyközség monográfiája. Solt, 1990.

Nagy Imre – Nagy Iván – Véghely Dezső szerk.: A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Második kötet. Pest, 1872.

Novák László Ferenc: Mária Terézia úrbéri összeírása Pest-Pilis-Solt vármegyében. Nagykőrös, 2005.

Piti Ferenc szerk.: Anjou-kori Oklevéltár XXVIII. 1344. Budapest–Szeged, 2010. 20.

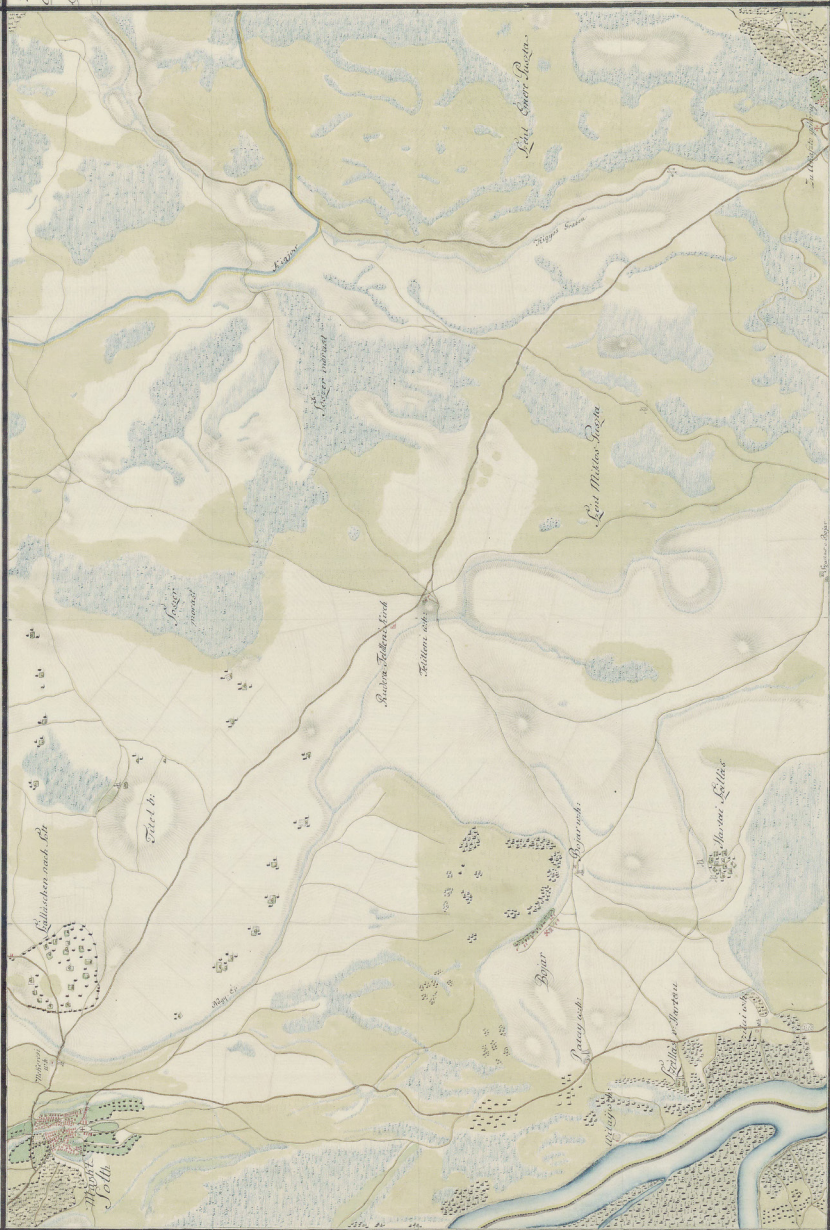
Varga Lajos: A váci egyházmegye történeti földrajza. Vác, 1997.

„Theil des Pester- und Tolner Comit. und Klein Kumanien.“

Vergrößerung
des 1871-72-igen
General-Topograph.

Legende
Rivers
Ortschaften
Dörfer
Güter

Maßstab: 1:100,000
1:200,000
1:300,000
1:400,000
1:500,000
1:600,000
1:700,000
1:800,000
1:900,000
1:1,000,000

Címlapon, hátlapon: Idrisi világtérképe, 12. század

2. oldalon: Pest–Pilis–Solt megye térképe, 1750 körül.Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, Térképtár TK 1086

15. oldalon: Solt és környéke az I. katonai felmérésen, 1782–1785. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, HT B IX a 527.